

STATENS VA-NÄMND

BESLUT

2015-07-30
Stockholm

BVa 78

Va 414/13

SÖKANDE Ekerö kommun

Ombud: Advokaten K H

MOTPART Länsstyrelsen i Stockholms län

Ombud: Miljöskyddshandläggaren U H
Adress som ovan

SAKEN Verksamhetsområde för dagvatten

Överklagat beslut

Länsstyrelsen i Stockholms läns beslut
den 8 oktober 2013 i ärende nr 563–14082–2011

VA-NÄMNDENS AVGÖRANDE

Va-nämnden upphäver länsstyrelsens beslut.

BAKGRUND, YRKANDEN M.M.

Länsstyrelsen i Stockholms län förelade den 8 oktober 2013 Ekerö kommun med stöd av 6 och 51 §§ lagen (2006:412) om allmänna vattentjänster, vattentjänstlagen, att bestämma verksamhetsområde och anordna dagvattenledning så att åtminstone samtliga befintliga och tillkommande fastigheter vars dagvattenavrinning sker mot B-M inom det område som sammanfaller med detaljplaneområdet 770 för Ekerö kommun, Mörbyområdet, kan erbjudas den aktuella vattentjänsten. Den allmänna anläggningen för dagvattenavledning ska enligt beslutet vara färdig senast inom två år efter det att beslut har vunnit laga kraft. Beslutet har fogats till detta avgörande (beslutsbilaga 1).

Kommunen har överklagat länsstyrelsens beslut till Va-nämnden och har i första hand yrkat att Va-nämnden ska upphäva länsstyrelsens beslut i sin helhet. Om Va-nämnden kommer fram till att kommunen ska bestämma verksamhetsområde och anordna dagvattenledning i området har kommunen i andra hand yrkat att den av länsstyrelsen beslutade tidpunkten för färdigställande av en allmän anläggning för dagvattenledning ändras till den 31 december 2023.

Länsstyrelsen har bestridit en förlängning av fristen i enlighet med kommunens andrahandsyrkande.

Länsstyrelsen har uppgett att dagvattenavrinningen sker mot B-M åtminstone från följande fastigheter och som omfattas av detaljplan för fastigheterna Mörby 1:3 m.fl., Mörby-området 770: Mörby 1:7, 1:12-13, 1:21-22, 1:28-31, 1:39, 1:48, 1:51, 1:58-59, 1:70-76, 1:78-81, 1:83-84, 1:87-91, 1:96, 1:99-104.

Kommunen har gett in detaljplan, va-plan, dagvattenstrategi och dagvattenhantering för Stockholm stad, utlåtande och kompletterande utlåtande avseende dagvattenhantering gjord av bolaget Tyréns och exploateringsavtal.

Markavvattningsfråga i området har även avgjorts vid länsstyrelsen och Nacka tingsrätt, mark- och miljödomstolen. Två exploateringsföretag i området ansökte vid länsstyrelsen om dispens för och tillstånd till markavvattning år 2008. Länsstyrelsen beslutade samma år om att dels ge dispens från förbudet om markavvattning enligt 11 kap 14 § miljöbalken, dels att lämna över ansökan om tillstånd till markavvattning till dåvarande miljödomstolen. Miljödomstolen förordnade lantbruksingenjören C-J R som markavvattningssakkunnig i målet. Sedermera har det ena exploateringsföretaget gått i konkurs och det andra återkallat sin ansökan om dispens. Mark- och miljödomstolen har därför avskrivit målet från vidare handläggning. Beslut om tillstånd till markavvattning har således inte fattats.

Va-nämnden har i målet hållit en förberedande förhandling och genomfört besiktning samt sedan parterna fått tillfälle att skriftligen slutföra sin talan avgjort målet på handlingarna.

PARTERNAS UTVECKLING AV TALAN

Kommunen har i huvudsak uppgett följande.

Det aktuella området är ett av många områden inom Ekerö kommun som består av utpräglad jordbruksbyggd. Det är alltså fråga om åkrar och ängar där jordbruk har bedrivits och bedrivs och där bebyggelse är sparsam. Inom detta jordbrukslandskap finns ett gammalt dikningsföretag. Huvuddelen av detaljplanens södra område avvattnas genom Berga och Mörby Dikningsföretag av år 1923.

Kommunen har låtit upprätta detaljplaner för fastigheterna Mörby 1:3 m.fl. och Mörby 1:52. Detta skedde enbart på initiativ av enskilda fastighetsägare och i deras exploateringssyfte. Detaljplanen för området, nr 770, vann laga kraft 14 september 2006. Detaljplanen från 2006 ändrades genom en detaljplan, nr 773, juli 2009, vilken möjliggjorde delning av en fastighet inom området (1:52). I direkt anslutning norr om detaljplan nr 770 gäller detaljplan för del av fastighet Mörby 1:4 m.fl., nr 889, som vann laga kraft den 23 november 2010. Denna detaljplans markområden ingår dock inte i båtlandsområdet för diknings-

företaget. I båda detaljplanernas planbestämmelser anges att dagvatten i så stor utsträckning som möjlig ska omhändertas lokalt. I detaljplan nr 770 anges i bestämmelserna att bygglov för byggnad inom nytillkommande fastighet i delar som avvattnas genom dike och kulvert tillhörig B-M inte får lämnas förrän funktion och fortbestånd har säkerställts för dike och kulvert tillhörig dikningsföretaget. Med samma motivering anges det i bestämmelser för detaljplan nr 889 att bygglov inom obebyggd fastighet inte får lämnas om inte det vid bygglovsprövningen kan visas att avrinning sker till annat dike.

År 2008 ansökte företrädare för fastigheterna Mörby 1:39, 1:65, 1:78, 1:79, 1:80, dåvarande K, och företrädare för Mörby 1:70, 1:71, 1:72, 1:71, 1:72, 1:73, 1:74, 1:75 L-B H AB, om dispens och tillstånd för markavvattning enligt miljöbalken 11 kap 13-14 §§. Sökandena var alltså fastighetsägare till de fastigheter som låg inom dikningsföretagets område. Syftet med ansökan om markavvattning var att söka ändra dikningsföretagets sträckning samt förändra dikningsföretaget för att säkerställa dess funktion och fortbestånd genom att öka djupet, dimensioneringen m.m. Ärendet hade, innan det kom till miljödomstolen vid Nacka tingsrätt, handlagts av länsstyrelsen i Stockholms län. Länsstyrelsen fattade beslut 2008-08-15 att överlämna ansökan om tillstånd till miljödomstolen.

Kommunen har tecknat exploateringsavtal med fastighetsägare och en grund för att teckna detta exploateringsavtal samt upprätta detaljplan var att enskilt huvudmannaskap skulle gälla inom planområdet. Detta innebär, som bekant, att de enskilda exploatörerna, dvs. fastighetsägarna som tecknat avtal med kommunen, åtog sig att svara för gatutbyggnad i området. Av avtalet framgår bl.a. att en vägförening ska svara för drift och underhåll av vägar i området, se 6 §. Vidare framgår av exploateringsavtalet att exploatören ges möjlighet att bilda sex fastigheter för bostadsändamål. Det bör noteras att kommunen i och med att man förhandlat med exploatörerna, fastighetsägarna, om exploateringsavtalet och den kommande planläggningen har utgått ifrån att dagvattenhanteringen i området ska lösas genom lokalt omhändertagande av dagvattnet.

Förutsättningar för lokalt omhändertagande (LOD) finns, bland annat genom dikets placering och vegetationen i området. Större delen av planområdet har LOD. Dagvattnet tas omhand genom långsam avrinning. Vid tillfälliga högre flöden finns det vägdiken som tar hand om dagvattnet. Kommunen anser inte att alla fastigheter som finns inom det området som framgår av kartorna aktbil. 5-7 har en avrinning mot dikningsföretaget. Avrinningsvägen går inte ned från samtliga utpekade fastigheter till diket.

Förstahandsyrkandet

Aktuellt område är ett sådant område som Stockholms stad inte prioriterar när det gäller rening av dagvatten. Det framgår av utdrag ur "Dagvattenstrategi för Stockholms stad" samt av Stockholms stads nya "Dagvattenstrategi, Stockholms väg till en hållbar dagvattenhantering" framtagen av bl.a. Stockholm Vatten AB. Lokalisering av åtgärd och val av reningsmetod avgörs av platstillgång samt åtgärdens förväntade effekt i förhållande till kostnader för anläggning och drift. Den mest kostnadseffektiva metoden ska prioriteras. I första hand ska åtgärder vidtas vid källan så att dagvatten inte förorenas. I andra hand ska dagvatten hanteras nära uppkomsten genom lokala dagvattenlösningar på kvartersmark och allmän mark. Först i tredje hand ska dagvatten renas i anläggningar som samlar vatten från flera källor. Enligt Stockholms stads dagvattenstrategi ska således åtgärdens effekt i förhållande till kostnaden vara avgörande. Detta kriterium kan inte uppfyllas i förevarande fall om kommunen åläggs att bygga ut en allmän dagvattenanläggning. Enligt Stockholms stad ska förorenat dagvatten i förekommande fall i första hand renas genom lokalt omhändertagande. Detta är i överensstämmelse med vad i målet aktuell detaljplan föreskriver.

Härtill kommer att för att det så kallade miljöskyddsrequisitet ska anses uppfyllt krävs enligt förarbetena till lagen (2006:412) om allmänna vattentjänster (vattentjänstlagen) att det kan förväntas att den allmänna va-anläggningen förhindrar eller åtminstone väsentligt motverkar påtagliga olägenheter för miljön (se prop. 2005/06:78, s. 45). Det finns inget som talar för att så skulle vara fallet i nu aktuellt fall. I målet aktuell detaljplan för Mörbyområdet, plan nr 770,

antogs och vann laga kraft innan vattentjänstlagen trädde i kraft. Enligt då gällande lagstiftning var kommunens ansvar för bl.a. dagvatten mindre än i dag, vilket förklarar det faktum att hanteringen av dagvattnet inom planområdet utreddes av kommunen inom ramen för planarbetet såsom framgår av planhandlingarna. Kommunen har låtit [REDACTED], expert på vattenfrågor vid Tyréns, utreda dagvattenhanteringen och dess förutsättningar i aktuellt område. Också [REDACTED] utredning ger vid handen att det med hänsyn till skyddet för människors hälsa eller miljön inte behöver ordnas någon dagvattenavledning i ett större sammanhang för befintlig och/eller blivande bebyggelse i aktuellt område.

Till saken hör att det inte heller finns några lämpliga tekniska lösningar för att ta hand om dagvatten från området i en gemensam anläggning. Det skulle vidare strida mot detaljplanen att ordna en allmän anläggning för dagvattenavledning i aktuellt område, eftersom det inte finns någon mark inom planområdet som reglerats som möjlig att bebygga med en sådan allmän anläggning. En allmän dagvattenanläggning får därmed inte heller ordnas inom planområdet, jfr 11 § vattentjänstlagen. Vad gäller begreppet "i ett större sammanhang" i 6 § vattentjänstlagen ska anmärkas att det inte tar sikte på antalet fastigheter som sådant i området utan att härmed avses att kraven på ingripande genom en utbyggnad av en allmän va-anläggning från hälso- eller miljösynpunkt inte får vara begränsade till ett fåtal fastigheter utan ska vara av den art att de påkallar mera omfattande åtgärder. Det minsta underlaget till en allmän va-anläggning brukar anges som en samlad bebyggelse på 20-30 fastigheter. (Se anförd prop., s. 42 och Qviström, Vattentjänstlagen - en handbok (2008), s. 50.) Det finns inget som ens tyder på att några hälso- eller miljöskäl skulle vara för handen i aktuellt område. I sammanhanget ska beaktas att en fastighetsägare inte har någon skyldighet enligt vattentjänstlagen att vare sig ta huvudmannens tjänster i anspråk eller ansluta fastigheten till det allmänna nätet. Faktisk anslutning kan bara framtvingas med hjälp av hälso- och miljöskyddslagstiftningen. Tvärtemot vad länsstyrelsen påstår skulle en allmän dagvattenanläggning därför inte få några positiva effekter med avseende på människors hälsa eller miljön.

Sammanfattningsvis saknas stöd för att förhållandena i aktuellt område i fråga om dagvattenhantering är annorlunda än för andra mindre, lantliga glesbebyggda samhällen. Att i ett fall som förevarande ålägga en kommun att inrätta en allmän dagvattenanläggning skulle i praktiken innebära en allmän kommunal plikt att alltid svara för dagvattenhanteringen i dylika samhällen. En sådan ordning kan inte anses svara mot ordalydelsen i 6 § vattentjänstlagen, att kommunens skyldigheter inträder endast i de fall vattenförsörjning eller avlopp behöver ordnas i ett större sammanhang.

Andrahandsyrkandet

I målet är ostridigt att hälso- eller miljöskäl för närvarande saknas i området. Eftersom avsikten med en allmän dagvattenanläggning i förekommande fall skulle ta sikte på av länsstyrelsen påstådda hälso- eller miljöskäl på lång sikt som inte kan anses akuta är det inte nödvändigt att en utbyggnad sker snarast, såsom anges 6 § vattentjänstlagen.

Kommunen har den 26 mars 2013 antagit en va-plan med en tidplan för utbyggnad av den allmänna anläggningen i fråga om vattenförsörjning och avlopp för spillvatten som sträcker sig fram till år 2030. Enligt tidplanen ska de högst prioriterade områdena, som ska byggas ut på kort sikt, byggas ut under åren 2013-2017. De näst högst prioriterade områdena, som ska byggas ut på medellång sikt, ska enligt tidplanen byggas ut under åren 2018-2022. Utbyggnad av allmänna dagvattenanläggningar kommer att behandlas i kommunens kommande översiktsplan som förväntas vara klar för antagande under åren 2022-2023. Någon finansiering för en utbyggnad av en allmän dagvattenanläggning finns inte budgeterad. Härtill kommer att kommunen inte äger marken inom i målet aktuellt område vilket ytterligare försvårar en eventuell utbyggnad av en allmän dagvattenanläggning i området. På grund av det anförda ska det överklagade beslutet i vart fall ändras så att tidpunkten för färdigställandet av en allmän dagvattenanläggning i området bestäms till den 31 december 2023. Va-nämndens beslut den 30 november 2012 i mål nr Va 75-76/11 (BVa 84) åberopas.

Sammanfattningsvis menar kommunen följande. Det finns inget behov av en allmän dagvattenanläggning i området med hänsyn till skyddet för människors hälsa eller miljön. Förutsättningarna för lokalt omhändertagande av dagvatten i aktuellt område är mycket goda samt tillräckliga och länsstyrelsens påstående om motsatsen saknar fog. Det har inte kommit in några klagomål till kommunens miljö- och hälsoskyddskontor om miljö- eller hälsoproblem relaterade till dagvattnet i området. Länsstyrelsens påståenden om framtida risker för människors hälsa och miljön saknar stöd. Det saknas därmed stöd för att bortledande av dagvatten behöver ordnas med hänsyn till skyddet för människors hälsa eller miljön. Det finns inget behov av att ordna dagvattenhanteringen i området i ett större sammanhang för en viss befintlig eller blivande bebyggelse. Eftersom fastigheterna i området har möjlighet att omhänderta dagvattnet lokalt finns inget behov av att gemensamt lösa omhändertagandet av dagvattnet i området i ett större sammanhang. En allmän dagvattenanläggning skulle medföra kostnader, också för fastighetsägarna i området, som inte motsvaras av någon nytta. I gällande detaljplan stadgas att dagvattnet ska omhändertas lokalt. Att ordna en dagvattenanläggning som inte bygger på lokalt omhändertagande skulle strida mot detaljplanen. Det skulle också strida mot detaljplanen att ordna en allmän anläggning för dagvattenavledning i aktuellt område på den grunden att det inte finns någon mark inom planområdet som reglerats som möjlig att bebygga med en sådan allmän anläggning.

Förutsättningarna för lokalt omhändertagande av dagvatten

Det aktuella området är ett lantligt glesbebyggt område med stora tomter och bebyggelse i bystruktur. Det är över 3 km till närmaste verksamhetsområde för dagvatten. Bebyggelsens utformning, exploateringsgraden, markförhållandena och topografien är sådana att dagvattnet tas omband lokalt i enlighet med gällande detaljplan. I området är de hårdgjorda ytorna små och vegetationen omfattande. Förutsättningarna för lokalt omhändertagande av dagvatten är därför mycket goda och länsstyrelsens påstående om motsatsen saknar fog. Vid kraftigare regn tas dagvattnet omhand av vägdiken och naturliga avrinningsstråk. Länsstyrelsens påstående om att ytavrinningen från de höglänta områdena sker ner mot de låglänta områdena och att en ökad risk för över-

svämning och försumpning av de senare områdena kan komma att uppstå bestrids. Vägdiket längs Mörbyvägens östra sida är grunt, vilket betyder att endast små mängder vatten rinner ner från de topografiskt högre belägna fastigheterna och att kapacitet för större mängder vatten inte heller behövs. Det beror på att det mesta av dagvattnet, tvärtemot vad länsstyrelsen påstår, tas omhand lokalt av vegetationen. Vägdikets sträckning gör att vattnet hålls kvar på vägens östra sida. Vägdikets vegetation liksom fördjupningar i diket och lågpunkter i terrängen fördröjer vattnets flöde varpå eventuella flödestoppar minskar. Det är därför ett fördröjt och minskat flöde som när de topografiskt lägre belägna fastigheterna på Mörbyvägens västra sida via vägkulvertar. På Mörbyvägens västra sida finns ingen gemensam vattenväg vilket ytterligare fördröjer flödet och gynnar ett lokalt omhändertagande av dagvattnet. Eftersom fastigheterna i området har möjlighet att omhänderta dagvattnet lokalt finns inget behov av att gemensamt lösa omhändertagandet av dagvattnet för hela området. Inte heller efter sådan exploatering som detaljplanen medger blir det fråga om ett tätbebyggt område med stora hårdgjorda ytor och där dagvattnet inte kan tas omhand lokalt på tomtmark. Det är fråga om en varsam exploatering på landsbygdens villkor, en förtätning av befintlig bystruktur. Det är inte fråga om en omvandling till en tätbebyggd förort som t.ex. Bromma.

Påstådda risker för människors hälsa och miljön

Länsstyrelsens påståenden om framtida risker för människors hälsa och miljön saknar stöd. Det har inte kommit in några klagomål till kommunens miljö- och hälsoskyddskontor om miljö- eller hälsoproblem relaterade till dagvattnet i området. Länsstyrelsen spekulerar om att det kan uppstå behov av att rena dagvattnet innan utsläppet i Mälaren och anför vidare att om sådant behov uppstår anser länsstyrelsen att kommunen bör ansvara för en sådan gemensam anläggning. Behovet av rening av dagvatten ska bedömas utifrån dagvattnets föroreningshalt och recipientens känslighet. Många kommuner, däribland Stockholms Stad, har antagit dagvattenstrategier med riktlinjer för hur reningsåtgärder ska prioriteras. Mälaren klassas enligt Stockholms stads dagvattenstrategi som mindre känslig recipient och Östra Mälaren, som ingår i vattenskyddsområdet för vattentäkten Östra Mälaren, klassas som känslig recipient,

dock inte som mycket känslig recipient. Dagvatten från småhusområden i Stockholms stads ytterstad inklusive lokalgator klassas enligt Stockholms stads dagvattenstrategi som dagvatten med låga föroreningshalter. För detta dagvatten finns inte krav på rening oavsett känslighet på recipient. Det är rimligt att samma bedömning gäller för dagvattenhantering inom Ekerö kommun. Mörbyområdet är ett lantligt och glesbebyggt område som när det gäller t.ex. hårdgjorda ytor och trafik inte är jämförbart med småhusområdena i Stockholms stads ytterstad. De så kallade förorterna som är betydligt mer tätbebyggda. Med hänsyn till att krav på rening inte ens gäller för dagvatten från nämnda förorter saknar länsstyrelsens påstående - att det kan uppstå behov av rening av dagvattnet från Mörby - fog. På grund av det anförda bestrids också att det med hänsyn till skyddet för människors hälsa eller miljön kommer behöva ordnas en kommunal dagvattenanläggning för den blivande bebyggelsen.

Sammanfattande slutsatser

I ett dagvattensperspektiv är det inte fråga om en samlad bebyggelse. På grund av det stora avståndet till närmaste verksamhetsområde för dagvatten saknas samband med detta både plan- och bebyggelsemässigt. Följande kan konstateras.

- Det finns inget behov av en allmän dagvattenanläggning med hänsyn till skyddet för människors hälsa eller miljön.
- Det finns inget behov av att ordna dagvattenhanteringen i området i ett större sammanhang för en viss befintlig eller blivande bebyggelse.

Det är först när bebyggelse av hälsoskydds- eller miljöskäl behöver en vattentjänst och detta behov i sin tur behöver tillgodoses genom en kollektiv lösning i ett större sammanhang tillsammans med andra fastigheter i området som kommunens utbyggnadsansvar uppkommer (se prop. 2005/06:78. s. 135.)

För att utbyggnadsskyldighet för kommunen ska föreligga ska det vara fråga om ett för en samlad bebyggelsefaktiskt behov av en samlad lösning av dagvattenfrågan (se anförd prop. s. 47). Dessa kriterier är inte för handen i förevarande fall. Rekvisiten i 6 § lagen vattentjänstlagen är därmed inte uppfyllda.

Kommunen har därför ingen skyldighet att ordna dagvattenhanteringen i aktuellt område genom en allmän anläggning. Till saken hör att detaljplanen har initierats av privata aktörer, fastighetsägare i området, och en förutsättning för detaljplanen har från börjat varit lokalt omhändertagande av dagvattnet och enskilt huvudmannaskap för detta. En allmän dagvattenanläggning medför vidare kostnader, också för fastighetsägarna i området, som inte motsvaras av någon nytta. De fungerande småskaliga lösningarna för lokalt omhändertagande av dagvatten är enligt kommunens mening även samhällsekonomiskt det mest ändamålsenliga sättet att ta hand om dagvattnet i området.

Länsstyrelsen har i huvudsak anfört följande.

Även om LOD finns hindrar det inte att kommunen måste ordna en helhetslösning för dagvattenhanteringen. Det handlar om stora vattenmängder som måste tas omhand och LOD räcker inte till.

En grundvattengeologiutredning eller dylikt av området har inte gjorts.

Av jordartskartan framgår att flertalet av fastigheterna inom detaljplaneområdet svårligen kan, helt och hållet, omhänderta dagvatten på den egna fastigheten. Förutsättningarna för lokalt omhändertagande av dagvatten inom fastigheterna på de höglänta områdena, vars jordlager består av berg och/eller tunna moränlager, är mycket små. Ytavrinningen från dessa fastigheter måste ske och skener mot de låglänta områdena. En ökad dagvattenavrinning till de låglänta områdena, vars jordlager består av lera och/eller silt, medför en ökad risk för översvämningar och försumpning av dessa markområden som redan idag är svåravvattnade. Detta leder i sin tur till stor risk för en ohälsosam inomhusmiljö p.g.a. fukt- och mögelskador i bostadshus.

Länsstyrelsen anser att behovet av att lösa dagvattenfrågan inte enbart ska ses utifrån perspektivet att fastigheterna inom de låglänta områdena har ett behov av att lösa dagvattenfrågan gemensamt. Behovet skapas till stor del av att omhändertagandet av dagvatten även behöver lösas för de fastigheter i området som ligger högre upp i terrängen och som inte kan omhänderta dagvatten lokalt

inom fastighet och därmed påverkar nedströmsliggande fastigheter negativt. Omhändertagande och avledning av dagvatten behöver därför ses i ett större sammanhang och lösas gemensamt för hela området. En ökad dagvattenavrinning till B-M förutsätter att vattenflödet från diket ut till Mälaren också ökas för att undvika att markområden runt dikningsföretaget översvämmas. Ett ökat vattenutflöde kan medföra ett ökat utflöde av främst näringsämnen som kväve och fosfor till Mälaren men även andra föroreningar i dagvatten. Detta kan i sin tur leda till ett behov av att rena dagvattnet innan utsläppet i Mälaren för att inte riskera att Mälarens vatten förorenas.

I direkt anslutning till det i målet aktuella detaljplaneområdet pågår ytterligare detaljplaneläggning av del av Mörby 1:2 samt Mörby 1:62 m.fl., som också kommer att ha ett behov av att lösa dagvattenfrågan i ett större sammanhang. Stockholm vatten AB har i yttrande över denna detaljplan (del av Mörby 1:2 samt Mörby 1:62 m.fl.), i samrådsyttrande till Ekerö kommun påtalat att planområdet ligger inom vattenskyddsområdet för Östra Mälaren nära råvattenintaget till Lovö vattenverk. Stockholm vatten AB har även påtalat att Mälaren omfattas av vattendirektivet (Mälaren utgör sådan vattenförekomst med fastställd miljö kvalitetsnorm för vatten som avses i förordningen (2004:660) om förvaltning av kvaliteten på vattenmiljön). Stockholm vatten AB anför i sitt yttrande att dagvattenhanteringen för hela planområdet därför behöver utformas så att den inte ökar utan helst minskar föroreningsbelastningen på Mälaren. Länsstyrelsen delar Stockholm vattens uppfattning och menar att det Stockholm vatten anför även har betydelse för bedömningen av behovet att i ett större sammanhang lösa dagvattenhanteringen för åtminstone de fastigheter som länsstyrelsen nu har angett inom planområdet för detaljplan nr 770 Ekerö kommun.

Om behov uppstår av att rena dagvattnet innan utsläpp till Mälaren anser länsstyrelsen att kommunen bör ansvara för en sådan gemensam anläggning.

Vad gäller miljöskyddsskäl så finns för närvarande inte några problem i området. I framtiden finns det dock risk för försumpningskonsekvenser. Att tomter

försumpas kan innebära risk för mögel- och fuktskador på byggnader. Även flödet ut till Mälaren kan påverkas och medföra att dagvatten skulle rinna ut i Mälaren. På lång sikt finns det miljörisker och därför är det viktigt att en gemensam lösning tas fram för området. Mälarens vatten utanför Mörbyområdet ingår i vattenförekomsten som benämns Mälaren-Görväln (EU-ID SE 659147-160765). Enligt statusbedömning år 2009 uppnådde vattenförekomsten miljö kvalitetsnormerna för "god ekologisk status" och "god kemisk status (exkl. Hg)". Enligt den senaste preliminära statusbedömningen från år 2013 uppnår förekomsten fortfarande miljö kvalitetsnormen för "god ekologisk status". Av underlaget till statusklassningen framgår dock att vissa av de biologiska kvalitetsfaktorerna, som utgör grund för bedömningen av den ekologiska statusen, ligger mycket nära den gräns som gör att den sammantagna bedömningen riskera att gå över från "god" till "måttlig" ekologisk status. Miljö kvalitetsnormen för "god kemisk status" uppnås inte enligt den senaste preliminära bedömningen och en tidsfrist föreslås därför fram till år 2021-2027 för att uppfylla normen även för kemisk status. Enligt 5 kap. 3 § miljöbalken ansvarar myndigheter för att miljö kvalitetsnormer följs. Miljö kvalitetsnormer för en vattenförekomst ska ha en styrande verkan för myndigheter och kommuner i flera olika sammanhang. Kommuner och myndigheter är bl.a. skyldiga att beakta att miljö kvalitetsnormerna för vatten inte påverkas i negativ riktning vid planering och planläggning. När en miljö kvalitetsnorm har uppnåtts får den inte försämrats. Mot bakgrund av ovanstående är det av stor vikt att all planering för omhändertagande och hanteringen av dagvatten görs så att den inte ökar utan helst minskar föroreningsbelastningen till Mälaren.

Av hälsoskäl måste dagvattenfrågan i området lösas eftersom fastigheter och byggnader kan få mögel- och fuktskador som i sin tur påverkar hälsan.

Fukt- och mögelkonsekvenser görs således gällande både vad gäller hälsa och miljön i enlighet med 6 § vattentjänstlagen.

Länsstyrelsen kan inte se vilken relevans kommunens avsikter för utbyggnad av den allmänna va-anläggningen på annan plats i kommunen eller närheten till övriga anläggningar för hantering av dagvatten har för den fråga som ska prö-

vas i målet. Prövningen gäller inte heller vilken teknik som lämpligen bör väljas för hanteringen av dagvatten utan vem som ska ansvara för denna hantering.

Länsstyrelsen ser ingen motsättning i att huvuddelen av det dagvatten som uppkommer i området tas om hand via lokalt omhändertagande av dagvatten (LOD) och att det dagvatten som inte kan infiltreras behöver hanteras i en samlad lösning. Jfr exempelvis prop. 2005/06:78 s. 47 3 st., s. 61, s. 64 ff. samt Qviström, Vattentjänstlagen - en handbok, 2008, s. 140 ff.

Av detaljplan nr 770 för Ekerö kommun jämte planbestämmelser och planbeskrivning, av vilka det framgår dels att dagvatten "så långt som möjligt" ska omhändertas lokalt (vilket indikerar att ett hundra procentigt omhändertagande inte kan uppnås) dels att "vid snösmältning och mer omfattande regn måste avledning ske till dikessystem inom och i anslutning till planområdet. Inom område C finns mark utmed det stora diket som vid behov kan nyttjas för rening av dagvatten t ex genom dammar". Gällande dikningsföretaget anges att "samtliga fastigheter inom avrinningsområdet för diket bör ingå i dikningsföretaget" samt att "för att förhindra att nya bostäder tillkommer innan diket avvattningsförmåga och tillräcklig rening är säkerställd, har planbestämmelse införts, som innebär att ny bebyggelse inte får uppföras på nytillkommande fastigheter, som har avrinning mot diket, innan ett säkerställande har skett". Härutöver ska framhållas att kommunens ansvar enligt vattentjänstlagen inte är knutet till förhållandena när detaljplanen antogs utan till om det finns ett behov av omhändertagande av dagvatten i ett större sammanhang. [REDACTED] utredning motsäger inte förhållandena såsom de framgår av planbeskrivningen. Det ska påpekas att genomförandetiden för detaljplanen löper ut den 13 september 2021, alltså före den tidpunkt till vilken kommunen vill ha utbyggnadsskyldigheten framflyttad.

Länsstyrelsen vill avslutningsvis understryka att när man bedömer behovet av en skyddsåtgärd enligt miljöbalkens 2 kap., så räcker det att det finns en risk för olägenhet för att behov av skyddsåtgärden ska anses föreligga. Det behöver alltså inte ha uppkommit någon faktiskt olägenhet. Att miljöbalkens tolkning

av behovet har relevans i detta fall framgår bland annat av prop. 2005/06:78 s. 59.

UTREDNING

Va-nämnden har i närvaro av parterna verkställt besiktning på platsen varvid följande antecknades.

Besiktningen omfattade ett område längs Mörbyvägen i Ekerö kommun inkluderande Årstidsvägen och via korsningen Mörbyvägen/Årstidsvägen i söder till korsningen Mörbyvägen Brittsommarvägen i norr. I väster i huvudsak öppen odlingsmark och i öster mer kuperat och en del bebyggda fastigheter. De fastigheter som är bebyggda är av karaktären fristående villor med relativt stora tomtytor. Genom området avleds dagvatten från i huvudsak åkermark och fält och dagvatten från vägar och fastigheter till ett större avvattningsdike. Diket avleder vattnet österut mot Mälaren. På ömse sidor av Mörbyvägen är diket kulverterat, totalt ca 300 m. Diket har inte nyligen rensats eller underhållits och var delvis gräs- och vassbevuxet i slänter och botten. Dagvatten från fastigheterna längs västra delen av Årstidsvägen avvattnas ner mot Mörbyvägens vägdiken som avbördas mot avvattningsdiket i väster bl.a. genom området mellan Rimfrost- och Snöflingevägen. De öppna dikena norr och söder om Snöflingevägen var inte underhållna och helt eller delvis igenväxta. Längs Mörbyvägen finns diken på båda sidor som via vägtrummor avleder vatten västerut i diken och enligt uppgift dräneringsrör till det större diket som genomkorsar området. Dagvatten från Brittsommarvägens södra del och från Vårdagsvägen avleds via vägdiken och dränering till det större avvattningsdiket. Fastigheter och mark norr därom dräneras annan väg beroende på topografin.

VA-NÄMNDENS SKÄL

Enligt 6 § lagen (2006:412) om allmänna vattentjänster, vattentjänstlagen, ska kommunen, om det med hänsyn till skyddet för människors hälsa eller miljön behöver ordnas vattenförsörjning eller avlopp i ett större sammanhang för en viss befintlig eller blivande bebyggelse, bestämma det verksamhetsområde

inom vilket vattentjänsten eller vattentjänsterna behöver ordnas, och se till att behovet snarast, och så länge behovet finns kvar, tillgodoses i verksamhetsområdet genom en allmän va-anläggning.

Länsstyrelsen får enligt 51 § vattentjänstlagen förelägga kommunen att fullgöra skyldigheten enligt 6 §.

Av förarbetena till vattentjänstlagen kan inte när det gäller skyddet för människors hälsa utläsas några särskilda krav på olägenheternas omfattning eller på att den allmänna va-anläggningen påtagligt ska minska dessa. Annorlunda förhåller det sig med miljöskyddsrekvisitet vars uppfyllnad enligt förarbetena förutsätter att det kan förväntas att den allmänna va-anläggningen förhindrar eller åtminstone väsentligt motverkar påtagliga olägenheter för miljön. Det finns därför inte stöd för att ställa upp sådana förutsättningar vid bedömningen av behovet av en allmän va-anläggning för att tillgodose hälsoskyddet. Däremot måste för tillämpning av bestämmelsen på denna grund olägenheter kunna förutses med hänsyn till bebyggelsens omfattning och karaktär. Att va-frågorna behöver ordnas i ett större sammanhang innebär att de normalt måste röra fler än bara ett fåtal fastigheter. Hur många fastigheter som behöver vara berörda är framför allt beroende av hur starkt hälsoskyddsbehovet gör sig gällande eller kan förväntas komma att göra det. Enligt praxis behövs det åtminstone en något så när samlad bebyggelse av 20–30 fastigheter som underlag för en allmän va-anläggning. Om bebyggelsen på en fastighet är av större omfattning så kan det minska det antal fastigheter som krävs. En utbyggnad av en befintlig eller planerad allmän anläggning kan dock behöva ske för betydligt färre fastigheter. I praxis har till och med enstaka fastigheter i närheten av ett befintligt verksamhetsområde ansetts planmässigt och i övrigt ha ett så nära samband med bebyggelsen inom verksamhetsområdet att fastigheternas va-frågor skulle lösas i det större sammanhanget med denna bebyggelse. (Jfr prop. 1955:121 s. 61 och 71 f. och prop. 2005/06:78 s. 42 och 45 samt Svea hovrätts dom den 16 mars 2012 i mål M 2403-11 och Qviström, Vattentjänstlagen, En handbok, 2008, s 50 f.)

Utgångspunkten i va-lagstiftningen är att det i första hand är en uppgift för det allmänna att ordna vattenförsörjning och avlopp i ett större sammanhang. När det med hänsyn till lagens skyddsintressen i 6 § behöver ordnas med vatten- och/eller avloppsförsörjning i ett större sammanhang för befintlig eller blivande bebyggelse ska kommunen se till att behovet tillgodoses genom en allmän va-anläggning. Detta innebär en skärpning jämfört med tidigare gällande 1970 års va-lag då kommunen kunde fullgöra sin skyldighet genom att se till att behovet tillgodosågs genom t.ex. en gemensamhetsanläggning. Vattentjänstlagen innehåller således inte några möjligheter för kommunen att besluta om va-samverkan mellan fastighetsägare som ett alternativ till en kommunal va-anläggning (prop. 2005/06:78 s. 37 f., bet. BoU 8, rskr. 213).

Va-nämnden gör följande bedömning.

Området innehåller strax under 40 bostadsfastigheter, varav ca hälften nu är bebyggda. Det får anses utgöra ett sådant större sammanhang som avses i 6 § vattentjänstlagen. Området ligger inom verksamhetsområdet för dricks- och spillvatten men ca tre km från kommunens verksamhetsområde för dagvatten. Enligt kommunens detaljplan för fastigheterna Mörby 1:3 m.fl., 770 del 3, ska dagvatten i så stor utsträckning som möjligt omhändertas lokalt. Vidare anges det bl.a. att bygglov, för byggnad inom nytillkommande fastighet i de delar som avvattnas genom dike och kulvert tillhörig B-M, inte får lämnas förrän funktion och fortbestånd säkerställts för dike och kulvert. Kommunen är enligt planen inte huvudman för de allmänna platserna. Detalj-planen vann laga kraft den 14 september 2006 och genomförandetiden för detaljplanen slutar 15 år efter laga kraft.

Frågan är om det föreligger tillräckliga sådana hälso- eller miljöskäl som avses i 6 § vattentjänstlagen. Det är svårt att se några egentliga hälsorisker med nuvarande förhållanden. Länsstyrelsen har särskilt framhållit risken för ohälsosam inomhusmiljö p.g.a. fukt- och mögelskador. Det saknas utredning som visar att detta redan skulle förekomma. Det kan inte heller sägas att ett allmänt omhändertagande av dagvattnet skulle förhindra eller åtminstone väsentligt motverka påtagliga olägenheter för miljön. I denna del har länsstyrelsen framhållit

risken för försumpningskonsekvenser. Enligt länsstyrelsen finns det dock för närvarande inte några miljöskyddsproblem.

Sammanfattningsvis anser Va-nämnden att utredningen inte ger stöd för att det föreligger tillräckliga sådana hälso- eller miljöskäl som förutsätts för utbyggnadsskyldighet avseende dagvatten. Länsstyrelsens beslut bör därför upphävas.

HUR MAN ÖVERKLAGAR

Se bilaga 2

På Va-nämndens vägnar

Lars Olsson

Va-nämnden: ordföranden Lars Olsson och ledamöterna Gunilla Mejegård, Yngve Darte, Karl-Gunnar Andersson, Krister Nilsson och Knut André (enhälligt). Föredragande: Sisilya Rhawi.